

Ігор Гурич

ЧИ ПОТРІБНА В КИЄВІ ПОДАЛЬША ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ ТА ДЕРУСИФІКАЦІЯ МІСЬКОГО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ?

У статті розглянуто актуальне питання розбудови культурного ландшафту Києва через топонімічне оновлення його просторових складників. Автор звертається до досвіду інших країн Східної Європи, зокрема Польщі, для аналізу процесу перейменування вулиць і площ столиці України. Він оцінює те, що було зроблено у зміні топоніміки Києва за останній час, демонструючи при цьому, наскільки неповним та безсистемним був процес перейменування у столиці. Автор вказує на збереження радянського ностальгічного дискурсу у найменуванні вулиць і площ міста. Увагу зосереджено передусім на такому питанні, як увічнення імен громадських, політичних, освітніх діячів, діяльність яких сприяла оформленню «українського Києва» на межі XIX–XX ст. Це передусім представники суспільно-політичного руху другої половини XIX ст. та особи, котрі відзначилися за доби визвольних змагань. У роботі доведено, що змістовний сенс міської топоніміки формує символічну основу культурного ландшафту Києва, сприяє оформленню «міськ пам'яті» у місті та прискорює процеси деколонізації та декомунізації його інтелектуального простору.

Ключові слова: міський інтелектуальний простір, міська топоніміка, деколонізація, декомунізація.

У 1990-х колишній мер Олександр Омельченко запровадив мораторій на перейменування, і Київ перетворився на заповідник більшовицько-російського топонімічного назовництва. Стара міська влада боялася «політизованих» назв, тому воліла нічого не рушити, аби мати громадський спокій. Проте після Революції Гідності справа з комуністичною номенклатурою назв вулиць і площ Києва нарешті зрушила з мертвої точки. За чотири роки перейменовано сотні вулиць, і у пресі проросійської орієнтації лунають заклики не чіпати вже більше назв топонімічних об'єктів¹, бо у світі нібито старі назви столітньої давнини теж вважають надбанням історичної спадщини. Чи так це насправді?

¹ Про проблему з київською вуличною топонімікою див.: Гурич І. Український Київ кінця XIX — початку XX ст. Культурологічний есей. К.: Пенмен, 2017. С. 25–57, 67–82. Глави: «Історична пам'ять про український Київ початку модерної доби», «Топоніміка Києва як спосіб відродження історичної пам'яті», «Знамениті кияни: образи на тлі трансформацій пам'яті міста другої половини XIX — початку XX ст.».

Варто хоча б побіжно подивитися на приклад польської столиці Варшави, яка теж у 1990–2000-х рр. проходила етап своєї деколонізації та дерусифікації. Хоча ці проблеми для поляків не були такими актуальними, як для нас, бо і «за советів» Польща зберігала свій патріотичний дух, національну самосвідомість і чесноти, проте навіть побіжне порівняння міського назовництва Варшави кінця 1980-х та сучасних мап польської столиці засвідчує, що цю справу поляки виконали послідовно, неформально і у значних масштабах.

Старі магістральні вулиці, що були найменовані ще за часів незалежної Польщі та не були зачеплені комуністичними іменами післявоєнного періоду, зберегли свої назви: Краківське передмістя, Новий Світ, Святоянвська, Маршалковська, Алеї Єрусалимські, Святого Хреста, Королівська. Вони і зараз милують слух варшав'ян. Але інші вулиці середмістя були перейменовані, притому у досить значній кількості. Приміром, площа Звитязства, на якій розташовані меморіал невідомого польського

жовніра і пам'ятник Ю. Пілсудському, тепер носить ім'я провідника і відновлювача польської держави Юзефа Пілсудського. У польських містах у комуністичні часи так само переважали назви на честь польських комуністичних лідерів, що їх Москва намагалася використати для зміцнення свого впливу у Польщі, фактично з 1944 р. окупованій російським червоним військом. Проспект Юліана Мархлевського, людини, котру російські більшовики планували на лідера Польської Соціалістичної Республіки після перемог армій Будьонного і Тухачевського у 1920 р., за доби здобуття поляками незалежності від Росії/СРСР, назвали ім'ям найвидатнішого поляка 1980–2000-х рр. — Римського Папи Іоанна Павла II. Вулиця, яка носила ім'я одного із засновників ПОРП Марселя Новотки, була перейменована на честь командувача польською армією часів Другої світової війни в екзилі Владислава Андерса, людини, котра орієнтувалася не на СРСР, а на Велику Британію і США. Площі Держинського повернули старе ім'я — Банкова. У центральній частині міста з'явився парк маршала Едварда Ридз-Сміглого — видатного пілсудчика і продовжувача справи знаменитого «пшевудци» у другій половині 1930-х рр. Є у Варшаві поблизу перехрестя Маршалковської та Алей Єрусалимських рондо, назване іменами лідера націонал-демократів, провісника й ідеолога відродженої Польщі Романа Дмовського (малоприхильного, м'яко кажучи, до українців, але миродаїного для поляків) та лідера польської соціал-демократії Ігнація Дашинського. Багато у Варшаві вулиць, назви яких пов'язані зі збройною боротьбою проти агресорів — німців і росіян — від Першої до Другої світових воєн: Армії Крайової, Битви Варшавської 1920 р., а також рондо Засланців сибірських, міст Грота-Ровецького (це співвідноситься з вояками та командувачем проводу УПА Романом Шухевичем).

Як бачимо, поляки через назви вулиць, і не лише у Варшаві, вибудовують хронологічну лінію національно-визвольного руху польського народу за свою державу; від конституції Т. Костюшка (1791 р.) до відновлення польської держави у 1918 р. Чи щось подібне ставилося як надзавдання в київських перейменуваннях?² На жаль, ні, вони були спорадичними і безсистемними. І хоч в Києві з'явилися вулиці С. Бандери, Я. Стецько, Р. Шухевича, А. Шептицького, С. Петлюри,

² Схожу думку висловив і відомий киевознавець Сергій Вакулишин, який пише, що декомунізацію вулиць в Києві провели дуже непослідовно. Скасували назви вулиць Луначарського і Шліхтера, але залишили Кржижанівського, Семашко, Подвойського, Курнатовського. Вакулишин С. (Без)надійно хворе назовництво. *Слово Про-світи*. № 27 (975). 5–10 липня 2018 р. С. 6–7.

Є. Коновальця, В. Липинського, В. Липківського та ін., національно-визвольний рух середини XIX — поч. XX ст. не відображений у міському назовництві системно³. Наприклад, у Києві і досі немає вулиці творця Кирило-Мефодіївського братства і найбільшого історика середини XIX ст. Миколи Костомарова. Лише у 2016 р. з'явилася площа Пантелеймона Куліша після перейменування площі Анатолія Луначарського (колишня Микільська Слобідка у Дніпровському районі), але немає ані вулиці, ані проспекту, названих на честь людини, котра через культуру намагалася вирвати Україну зі «старшобратських» обіймів. І це при тому, що М. Костомарову двісті років від дня народження виповнилося минулого року, а П. Кулішу двісті років буде наступного.

Не кажу вже про такі явища, як Семінарська громада, Київська громада, гімн «Ще не вмерла Україна» (його творця Павла Чубинського у 2015 р. вшанували, назвавши його іменем вулицю десь на висітках, у Новій Дарниці; колишню Н. Крупської), видавництво «Вік», газета «Рада», журнал «Літературно-науковий вісник» тощо⁴. Немає в Києві вулиці Олександра Кістяківського, лідера Київської громади у 1860-х рр., або вже вулиці родини Кістяківських, коли згадати його сина й онука, видатних вчених, — соціолога Богдана та фізико-хіміка Юрія. Найдовший період свого життя саме у Києві провів перший самостійник і творець соборницьких громадських і культурних структур Олександр Кониський — суспільний вчитель М. Міхновського, М. Грушевського, С. Єфремова. В інших містах, куди менш важливих для біографії Олександра Яковича, такі вулиці вже з'явилися (у Львові, Дніпрі і Дрогобичі⁵). І це при тому, що найменування на його честь колишньої вулиці Комінтерна обговорювалося ще на початку 1990-х рр.⁶ Сьогодні вона має гідне ім'я — Симона Петлюри, але прізвище

³ В. Данильчук підготував довідник з історії перейменувань, де зафіксований увесь сучасний матеріал після 1991 р. На жаль, грошей на нього міська влада не має, і довідник вже не один місяць чекає свого часу у видавництві «Либідь».

⁴ Рішення Київської міської ради від 3 вересня 2015 року № 944/1808 «Про перейменування вулиць, площ, провулків та проспектів у місті Києві». Хрещатик. 2015. № 133 (4729). 23 вересня. С. 6; Звіт про проведення з 02.10 по 02.12.2014 громадське обговорення проектів рішень Київради щодо перейменування 13 вулиць в місті Києві. URL: <https://forum.kyivcity.gov.ua/news/12.html> (дата звернення: 12.09.2018).

⁵ Усенко І.Б. Кониський Олександр Якович. URL: esource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Koniskii_O (дата звернення: 10.09.2018).

⁶ Грабовський С. Олександр Кониський. URL: <http://www.radiosvoboda.org/a/949931.html> (дата звернення: 05.09.2018).

О. Кониського топонімічно було б доречнішим, враховуючи, що його будинок стояв на місці теперішніх кас попереднього продажу залізничних квитків біля пам'ятника М. Щорсу на бульварі Шевченка.

Нещодавно вулицю Уборевича (командира дивізії червоних військ, що завойовувала Київ для більшовиків) перейменували на вулицю академіка Сергія Єфремова (район станції метро «Академмістечко»). Один з лідерів політичного націонал-демократичного руху Наддніпрянщини, не лише літературознавець, а й неперевершений політичний публіцист — Сергій Олександрович Єфремов — давно заслужив на свою вулицю в Києві. Але виявилися обійденими перші культурні «окремішники» — діячі видавництва «Вік» Олександр Лотоцький, Василь Доманицький, В'ячеслав Прокопович, Володимир Дурдуківський. І не лише тому, що займалися «Віком» та вчилися у місцевій духовній семінарії, а деякі й духовну академію закінчували, ці люди заслужили на відзначення в Києві. Заслужили передусім своєю видатною культурною працею. О. Лотоцький був лідером петербурзької української громади, домагався скасування Емського указу 1876 р. про заборону українського слова, докладав зусиль до видання першої української Біблії та загальнодоступної чотиритомної української енциклопедії. Олександр Гнатович — видатний історик церкви і публіцист, який обґрунтував канонічні підстави незалежної української православної церкви, був міністром сповідань в Українській Державі, нарешті як посол УНР в Туреччині почав клопотання про одержання томосу на автокефалію Української Православної Церкви. В. Доманицький видав перший критично перевірений «Кобзар» Т. Шевченка, літературно переписав популярну історію України М. Аркаса, був активістом національного кооперативного руху. В'ячеслав Прокопович був діячем учительського національного руху, істориком Києва, редактором найвидатнішого журналу 1920–1940-х рр. — органу УНР «Тризуб», прем'єр-міністром УНР в екзилі, правою рукою С. Петлюри. В. Дурдуківський — директор найкращої української Першої гімназії Києва, згодом трудової школи Т. Шевченка, наш видатний педагог. В його будинку на Гоголівській, 27 Сергій Єфремов жив більше тридцяти років.

На диво, досі в Києві немає вулиці Євгена Чикаленка, великого українця з першої десятки діячів, які безпосередньо наближали українську революцію та відновлення державності. Перипетії з перейменуванням вулиці Л. Толстого на вулицю Є. Чикаленка обросли досить значною бібліографією⁷. Коли не вийшло з вулицею, група

активістів сподівалася перейменувати площу Толстого, але теж не вдалося⁸. Для пересічних малоосвічених керівників міських структур і чималой кількості киян з багажем «совка» Лев Толстой більш важлива фігура в історії та культурі українського народу, ніж Євген Чикаленко. Ну не написав Євген Харлампійович, як Лев Миколайович, «Війни і миру», тож короткозоровому вже ясно, що вищими за українця-мецената є заслуги російського письменника. Дарма, що Є. Чикаленко не стільки був меценатом, скільки реальним учасником національно-визвольного руху. Його заслуги в початку культурної українізації Києва неперевершені й незаперечні. І газета «Рада» — це лише одна напрямна його внеску в модернізацію суспільства в Україні⁹. Та й написав він чимало. Сьогодні видано більше десяти томів його спогадів, щоденників та листів — справжньої енциклопедії українського культурного і громадського життя. Жив Є. Чикаленко на Маріїнсько-Благовіщенській, і по справедливості вулиця Саксаганського мала б носити його ім'я, але історія цієї вулиці пов'язана також з життям видатного актора, тому і виникла ідея з площею Л. Толстого. З нею теж пов'язана топонімічно діяльність Є. Чикаленка. Він був членом Комітету зі встановлення пам'ятника Т. Шевченкові, що мав стояти по центру Караваївської площі. На жаль, нащадки виявилися короткозорими, знову в хід було пущено облудну вимогу — бажання до перейменування більшості киян. Але ж як ці так звані «пересічні кияни» можуть вирішувати таку проблему, коли є переважно невігласами в питаннях свого минулого?..

Залишається також шкодувати, що немає в Києві вулиці, названої ім'ям одного з головних

day.kyiv.ua/uk/news/290417-u-kyievi-vulycyu-lva-tolstogo-zaklykayut-nazvaty-imenem-yevgena-chykalenka (дата звернення: 15.08.2018); Гнаткевич Ю. У Києві вулицю Л. Толстого закликають назвати іменем Євгена Чикаленка. URL: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/3148/2006/110762/> (дата звернення: 11.08.2018); Лук'янчук Г. Настав час вшанувати Є. Чикаленка. URL: <http://svoboda-news.com/svwp/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2-%D1%87%D0%B0%D1%81-%D0%B2%D1%88%D0%B0%D0%BD%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%84%D0%B2%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D0%A7%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA/> (дата звернення: 23.09.2018); Горобець О. Хто справжній хазяїн в Києві, який народ. URL: <http://blog.liga.net/user/ogorobets/article/29438> (дата звернення: 14.09.2018).

⁸ Саковська А. Хто такий Є. Чикаленко та чому на його честь хочуть перейменувати площу Л. Толстого. URL: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/3148/2006/110762/> (дата звернення: 09.09.2018); Панченко В. Чотири причини, щоб пошанувати Євгена Чикаленка. URL: <http://tyzhden.ua/History/207379> (дата звернення: 11.08.2018).

⁹ Гирич І. Євген Чикаленко як суспільний мислитель. *Записки НТШ. Т. CCLXV. Праці Історично-філософської секції.* Л., 2013. С. 98–130.

⁷ [Гнаткевич Ю.] У Києві вулицю Л. Толстого закликають назвати іменем Євгена Чикаленка. URL: <https://>

діячів Київської громади і, може, найвидатнішого українського мовознавця XIX ст. — Павла Житецького. А щоб не забути про Гната Павловича Житецького, відомого історика й архівіста, варто б було назвати одну з вулиць ім'ям родини Житецьких.

Утім, не можна не бачити, що за чотири роки після останньої революції в царині перейменувань зроблено дуже багато корисного і правильного. В радянські часи, приміром, вулиці називали іменами лише тих родин, члени яких загинули від німецьких загарбників у роки Другої світової війни (Сім'ї Хохлових (Лук'янівка), Сім'ї Сосніних (Микільська Борщагівка)). Знову одна характерна деталь: це були, як правило, російські родини в Україні, а не знакові родини українців. Назвемо тут Чикаленків, адже діти Євгена Харлампійовича також були відомими діячами. Згадаймо хоча б Левка Чикаленка — видатного археолога, історика, політичного діяча, одного з керівників УСДРП.

Після здобуття справжньої незалежності в Києві з'явилося гроно симпатичних назв за прізвищами видатних українських — і не лише — родин, наприклад, польських книгарів та видавців Ідзиковських (колишня вулиця М. Мішина на Чоколівці — комуністичного діяча міського масштабу). І це заслужена данина пам'яті знаменитим київським полякам. Але ось що образливо, немає в Києві вулиць тих родин, завдяки діяльності яких наша столиця набула обличчя українського міста:

1) Шульгиних (надзвичайно заслужена родина, що дала громаді Я. Шульгіна та його дітей Володимира — героя Крут і Олександра — вченого-міжнародника, першого міністра закордонних справ УНР. Щоправда, за останні чотири роки з'явилися вулиці Якова і Володимира Шульгиних);

2) Косачів. Така назва вулиці не потребує розкриття, на перший погляд, бо знаємо Лесю Українку і Олену Пчілку; але ж були Петро Косач — батько сімейства, член Київської громади; Михайло — брат Лесі, поет і перекладач; Юрій Косач — племінник Лесі, відомий прозаїк середини XX ст.; сестри Лесі — Ісидора і Оксана — видатні дослідниці життя великої сестри;

3) Чикаленків, про яких ішлося вище;

4) мистецької родини Кричевських, бо вул. Ф. Кричевського існує на третій просіці Святошина. Але не пошанований Василь Григорович — творець українського модерного стилю в архітектурі, образотворчому і декоративному мистецтві;

5) Антоновичів. Не зле було б пошанувати цю родину, де, крім видатного історика Володимира Боніфатійовича, відомий своєю суспільно-політичною діяльністю його син Дмитро, історик мистецтва, та онук Марко, теж історик,

організатор наукової роботи у діаспорі; Катерина Мельник-Антонович — дружина Володимира Боніфатійовича, визначний український археолог.

Добре, що з'явилися вулиці родин Стешенків (першого міністра освіти УНР і видатного літературознавця та історика культури) та Рудинських (Михайло був музейником, археологом і культурним діячем з Полтавщини). Здається, остання потрапила на карту завдяки наполегливим старанням Сергія Білоконя. Сім'я Ханенків теж нарешті пошанована. Сплатили борг людям, які подарували нам міський музей, дали гроші на дослідження трипільської культури й обдарували Київ Музеєм західного та східного мистецтва. Але не можна не відзначити брак загальної послідовності. Надалі треба називати вулиці спершу іменами більш значущих в історії родин.

Київ у 2014–2018 рр. дедалі більше відповідає значенню столиці незалежної держави. Є вже у нас вулиця Августина Волошина — Президента Карпатської України (колишня вул. Ярослава Галана). Попри те що В. Винниченко був поганим політиком, він заслужив на шану як один з найкращих українських белетристів. Колишня вулиця більшовика Юрія Коцюбинського перейменована на честь Володимира Винниченка. У минулому вулиця І. Бабушкіна стала генерала Марка Безручка. Відбулися вдалі «підміни». Більшовицькі діячі Щербаков і Всеволод Довнар-Запольський поступилися місцями історикам Данилу Щербаківському — видатному музейникові і засновникові національного мистецтвознавства (центральна вулиця Нивок) та професорові київського університету Митрофану Довнар-Запольському — завідувачу кафедри руської історії та засновникові Комерційного інституту.

На честь видатного письменника-харків'янина, націонал-комуніста, рупора української культурної окремішності 1920-х рр. Миколи Хвильового була названа вулиця в Дарниці (Рембаза). Ім'ям лідера пражської школи українського письменства і одного з найкращих есеїстів середини XX ст. Євгена Маланюка також названо київську вулицю. Є нарешті вулиці імені автора знаменитого «Чорного квадрата» і теоретика світового авангардизму, українського митця Казимира Малевича, міністра уряду УНР і науковця Бориса Матюшенка, одного з перших авіаторів і співзасновника РУП та УНП Левка Мацієвича, одного з найвидатніших бібліографів історичної літератури Федора Максименка (теж, очевидно, креатура Сергія Білоконя (був учителем останнього)). Серед проскрибованих імен на літеру «Н», удостоєних увічнення в Києві, варто назвати лідера Старої громади, педагога та історика літератури, останнього редактора «Киевской старины», замордованого у 1919 р. у більшовицькому концтаборі на Звіринці — Володимира Науменка;

головного редактора «Ради» та міністра закордонних справ УНР Андрія Ніковського, жертви справи СБУ; героя Крут Володимира Наумовича.

На літеру «О» в Києві відновили пам'ять таких діячів української революції 1917–1921 рр., як мовознавець, історик церкви та релігійний діяч Іван Огієнко (митрополит УАПЦ Іларіон), поет Олександр Олесь — найвидатніший лірик передреволюційної доби; репресований академік-гідролог Євген Оппоков (родич М. Грушевського); видавець та історик, діяч і співтворець Братства української державності, член партії самостійників Валентин Отамановський; голова Ради міністрів за Директорії УНР, економіст Сергій Остапенко; військовики армії УНР генерали Михайло Омелянович-Павленко та Олександр Осецький; голова Української головної визвольної ради (УГВР) часів Другої світової війни та науковець сільського господарства, багаторічний політичний в'язень Москви Кирило Осьмак.

Низку діячів політики, науки і культури, прізвища яких починаються на «П», було також увічнено за останні роки. Це один з найталановитіших генералів армії УНР Всеволод Петрів; останній президент УНР в екзилі Микола Плав'юк; видатний кінорежисер Сергій Параджанов — символ шістдесятництва; один з найкращих поетів України, в'язень Соловків Євген Плужник; член ОУН на Київщині Володимир Покотило; видатний історик ХХ ст., авторка найпопулярнішого освітнього нарису історії України Наталя Полонська-Василенко.

Була увічнена в Києві й Софія Русова — видатний український педагог і громадівка. Не менш знаменитим був і її чоловік — статистик і політичний діяч Олександр Русов. Можливо, годилося б дати назву вулиці в Києві на честь цілої родини Русових. Адже Михайло Олександрович був співзасновником РУП, а біолог-іхтіолог Юрій Олександрович — визначним діячем української громади в еміграції. Не забула комісія з перейменувань і про Миколу Рябовола — голову Кубанської Ради, випускника Політехнічного інституту, що трагічно загинув від рук білогвардійського фанатика за своє бажання приєднати Кубань до України.

Нарешті вулиця «ДНРівського героя» 1917–1918 рр. Артема стала вулицею Січових Стрільців. Назвали одну зі столичних вулиць й ім'ям авіаконструктора Ігоря Сікорського. Увічнили також колишнього киянина, товариша Лесі Українки, відомого публіциста, історика, мемуариста, видатного діяча петербурзької української громади, перекладача Г. Гейне та українського дипломата часів визвольних змагань Максима Славінського; генерала УНР і військового міністра В. Сальського; видатного правозахисника та філософа Євгена Сверстюка. Приємно, що не забувають видатних науковців-гуманітаріїв.

Увічнено Степана Таранушенка — автора цінного дослідження про дерев'яну архітектуру Лівобережної України. Назвали вулицю і на честь видатного шістдесятника, театрального діяча та народного депутата України Леся Танюка.

У проміжку між літерами «У» та «Я» можна згадати ще такі імена: Олександр Удовиченко — видатний військовий діяч армії УНР, генерал; поет-неокласик, історик літератури Павло Филипович; ще один поет-символіст і герой протибільшовицького руху опору, розстріляний за повстанство Григорій Чупринка; видатний літературознавець і мовознавець з Харкова, закордонний член НАНУ Юрій Шевельов; правник та громадський діяч консервативних сил Сергій Шелухин; митрополит УГКЦ Андрей Шептицький та визначна виконавиця українських народних та естрадних пісень зі США Квітка Цісик; родина археологів і бібліографів Шовкоплясів; колекціонер, один зі співтворців колекції Музею мистецтв ім. Ханенків Василь Щавинський, славний історик козаччини Дмитро Яворницький, художниця післявоєнного часу Тетяна Яблонська.

Не все, щоправда, вдавалося впровадити у життя. У 2015 р. актом великої історичної справедливості було перейменування вулиці Металістів на честь легендарного київського археолога, історика-шістдесятника, знакової постаті Києва 1960–1990-х рр. Михайла Брайчевського, можливо, найвидатнішого українського вченого-гуманітарія другої половини ХХ ст. Він жив на цій вулиці. Зберігся його будинок, де збиралися шістдесятники О. Компан, О. Апанович, Р. Корогодський, Л. Семикина, Г. Севрук та багато інших. Але попередня назва вулиці нагадувала молоді про рок-музику (!), і міська влада поступилася невігластву, скасувавши своє рішення на догоду псевдодемократії¹⁰.

Чи можна говорити, що перейменування охопили весь спектр вулиць, які носили імена комуністичних діячів або пов'язані з проблемою колоніального статусу України в червоній імперії? Навіть побіжний перегляд списку сучасних

¹⁰ Докладніше про перипетії навколо цього див.: Вулицю Металістів перейменують у вулицю історика Брайчевського. URL: <https://kiev.unian.ua/638064-vulitsyu-metalistiv-pereymenuyut-u-vulitsyu-istorika-braychevskogo.html> (дата звернення: 17.08.2018); Рішення виконавчого комітету Київської міської ради депутатів трудящих від 5 липня 1955 року № 857 «Про перейменування вулиць м. Києва», ч. 1, ч. 2. URL: <https://81412.livejournal.com/13416.html> (дата звернення: 10.09.2018); Державний архів м. Києва (далі — ДАК). Ф. Р-1. Оп. 4. Спр. 796. Арк. 123–149; Обговорення щодо перейменування вулиці Металістів у Солом'янському районі міста Києва на вулицю Михайла Брайчевського. URL: <https://forum.kyivcity.gov.ua/projects/view.php?P=53//> (дата звернення: 07.09.2018).

вулиць Києва свідчить, що ні¹¹. За нашими підрахунками, залишається ще близько ста таких назв, і то досить одіозних. На Чоколівці існує вулиця Багратіона (хоча князь Багратіон є видатним грузинсько-російським полководцем). А назва у Соцмісті біля станції метро «Дарниця» вулиці казкаря Бажова засвідчує якраз колоніальний статус України за часів СРСР, бо цей персонаж є затвердженою креатурою міського назовництва українських міст і сіл у советський період. До цієї обойми належить і «русский изобретатель» з народу Кулібін (вулиця на хут. Галагани), ну й, так само, будівничий російської залізниці Ползунов (вулиця в Залізничній колонії навпроти Головного залізничного вокзалу; звісно ж, на його місці не мав бути Д. Стефенсон, бо ж російський технічний розум мав випереджати усі світові відкриття). Після цього вже можна не дивуватися існуванню у тому ж таки Соцмісті вулиці імені керівника народного ополчення, що врятувало Москву від самозванця Лжедмитрія (в основу війська якого входило українське козацтво), — Мініна. Вулиця Пожарського існує далеченько від Дарниці — на Троєщині. Не зрозуміло, для кого старався славетний наш історик Микола Костомаров, який ще 140 років тому намагався розтлумачити росіянам міф про Мініна і Пожарського (а всі російські інтелігенти просили його не чіпати як святого на Русі). Сьогодні і українці перебувають, виходить, у полоні заялужених російських легенд...

У тому ж сенсі плекання другосортності й залежності від «старшого брата» варто розглядати і назву вулиці Адмірала Ушакова (на Мишоловці). Прибрали, слава Богу, вулиці О. Суворова та М. Кутузова (важко собі уявити такого типу назви в Польщі, щоб там була вул. О. Суворова або фельдмаршала Паскевича, людей, що провадили поділ Польщі у XVIII ст. або придушували польські повстання за незалежність у XIX ст. Ніхто не заперечує флотоводських талантів адмірала Ушакова, але саме вони закріплюють Південь України під владою Російської імперії. І не нам радіти «пріращенію» нових земель до імперії Романових. Це за нас зробить у своїх містах та селах Росія.

Сьогодні плекають українську вторинність назви вулиць на честь художників Саврасова та Сурикова (обидві у Солом'янському районі). Якби в нас були вулиці імені Рафаеля чи Мікеланджело, або когось менш великого,

скажімо, Коро, то наявність у топоніміці Києва імен цих посередніх майстрів «передвіжніцтва» та історичного жанру була б хоч якоюсь мірою вмотивована.

Для Києва і досі вважається актуальним внесок у загальноросійську історію російської більшовицької партії. У Діхтярах біля Нивок є ще провулок Баумана, одного з найбільших героїв за більшовицькими лекалами революції 1905 р. Першій російській пролетарській революції присвячена і назва площі Червоної Пресні на Подолі. Щоправда, у травні 2018 р. міськрада обіцяла перейменувати і пров. Баумана, і пл. Червоної Пресні¹². На Батієвій горі є вулиця дуже незначного навіть за російськими мірками діяча марксистських гуртків Миколи Федосєєва. Нащо нам шанувати діяча такого калібру — питання риторичне. Про революцію 1905 р. писав письменник Борис Житков, вулиця імені якого є на Сирці. Він, автор пригодницької, переважно дитячої, белетристики, жив якийсь час в Одесі. Його цінували А. Бітов і Б. Пастернак. Але що з того, яка його прив'язка до України, до історії наших днів?

До слова, анахронічно звучать назви вулиць з прикметником «червоний» — Червоноткацька, Червонозаводська. Червонозоряний проспект вже давно перейменований на проспект Лобановського. На Воскресенці є вулиця соратника Володимира Ульянова — Петра Запорожця, уродженця України з Білоцерківщини, а отже, доброго для КІПС кандидата на новітнього Іскру і Кочубея. Гроно з жовтневого набору назв існує ще на Першотравневому масиві: Іскрівська — на честь більшовицької газети, яка, за визначенням класика, а заразом і натхненника окупації України В. Леніна розпалила полум'я революції в Росії; Крейсера «Аврора» та Пітерська (остання якраз вливається у вулицю Іскрівську) там само. Цікаво, що в советський час існувала ще й площа Ленінградська, але Пітером називали місто російської революції збільшовичені війська і большевики, даючи позитивну конотацію сприймання цього міста як «свого» і «рідного» символу. Виходить, що таким же рідним він має бути назавжди і для нас, українців... Іскрівська — не єдина назва більшовицької газети в місті. З цієї серії і вулиця Москворецька в Жовтневому селищі у Святошинському районі. Є ще на Пріорці й вулиця газети «Правда» — одіозного органа, рупора комуністичної пропаганди протягом десятиліть в Україні. Влада у 2017 р. пішла облудним шляхом, зняла лапки, в результаті чого вийшло, що йдеться не про газету, а про якусь віртуальну Правду. Не враховано було, що ця назва вже

¹¹ С. Вакулишин пропонує на мапі Києва увічнити імена таких достойників, як автор романсу «Хризантеми» М. Харито, киевознавці Л. Похилевич й В. Щербина, О. Бердник, архітектори Києва Й. Шедель і П. Альошин, художники Г. Малаков, В. Седляр, географ та історик С. Рудницький та ін. (Вакулишин С. (Без)надійно хворе назовництво. С. 6–7).

¹² З карти Києва можуть «зникнути» площа Червона Пресня і провулок Баумана. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/2470919-kiivrada-planue-perejmenuvati-visim-vulic.html> (дата звернення: 04.09.2018).

вкорінилася в народній пам'яті саме як назва газети.

Відзначений увагою і редактор цієї газети у 1920–1930-х рр., визначний комуністичний публіцист і журналіст Михайло Кольцов (одна з центральних вулиць масиву Микільська Борщагівка, виділена з довгої вулиці Ромена Роллана). Він був одним із творців комуністичної пропаганди і журналу «Огоньок» (такий собі Віталій Коротич сталінської доби, хоч стосунки з другим вождем усіх часів і народів у нього були не цілком однозначними), активним учасником інтервенції червоної Росії у події іспанської громадянської війни на боці республіканців. Безперечно, М. Кольцов (справжнє прізвище Фрідланд) був талановитим літератором і фейлетоністом, до того ж киянином за походженням, але за що йому така честь тепер? Ніхто ж не заперечує талановитість інших співробітників «Правди» Льва Троцького і Григорія Зінов'єва, які теж загинули від сталінської руки. Так, може, і до них застосувати таку вибірккову реабілітацію, тим більше, що й вони бували не раз у нашому місті?..

Кронштадтська вулиця є на Харківському масиві (семантика не географічна, бо натякає на збільшовичених матросів Петрограда), а у Новій Дарниці є і Сормовська, названа на честь центру російського революційного руху в Нижньому Новгороді, де працював головний герой відомого з курсу советської російської літератури роману М. Горького «Мать». Хоч як смішно чи сумно це не було б, але в Києві закарбований у назві вулиці ще один герой класичного твору російської літератури доби соцреалізму — Петро Заломов. Вулиця імені цього сормовського робітника, героя роману «Мать» є на Олександрівській Слобідці.

На Воскресенці існує вулиця російського більшовика В. Курнатовського, товариша Володимира Леніна. Ще один соратник «вождя світового пролетаріату» продовжує своє життя в назві вулиці Академмістечка. Микола Семашко — особистий лікар В. Леніна та нарком охорони здоров'я. Київська рада відчуває недоречність такої вулиці сьогодні, тому у березні 2018 р. ставила питання про її перейменування на честь М. Павлушкова, засудженого на процесі СВУ¹³. Була й пропозиція про найменування її на честь філософа Мирослава Поповича, який жив у будинку на розі Семашка і бульвару В. Вернадського.

¹³ Постанова бюро Київського міського комітету Компартії України та виконкому Київської міської ради депутатів трудящих від 15 липня 1958 року № 1249 «Про найменування та перейменування вулиць міста Києва». URL: <https://81412.livejournal.com/13416.html> (дата звернення: 10.09.2018); ДАК. Ф. Р-1. Оп. 4. Спр. 958. Арк. 246–260.

На перший погляд вулиця Академіка Кржижановського не має стосунку до революційного большевизму. Бо ж людина ця була вченим. Але то лише на перший погляд. Насправді найбільшими заслугами його були якраз участь у «Союзі визволення робітничого класу» та РСДРП і близька дружба з В. Леніним. Саме цій обставині він зобов'язаний увагою до своєї персони, і саме тому назвали вулицю на честь цього академіка АН СРСР та УРСР.

Цікаво, але є в Києві вулиця і соратника Й. Сталіна, з яким Йосиф Віссаріонович розійшовся в останні роки, як і з Г. Орджонікідзе, — йдеться про О. Цулукидзе. Вулиця, названа іменем цього професійного революціонера, існує в районі Діхтярів та Нивок.

Продовжує існувати вулиця, названа на честь знакової фігури у большевицькому пантеоні — Клари Цеткін. Є така вулиця в Оболонському районі. Звісно, асоціюється ця діячка з «міжнародним» жіночим днем 8 Березня. Я зовсім не є ворогом цього свята, але чому Клара Цеткін має вшановуватися в українській столиці? Чи не місце їй там само, де й іменам її добрих приятелів, «діячів міжнародного комуністичного руху» Р. Люксембург та К. Лібкнехта?

Середині 1970-х рр. — час тотального препарування мізків українців «великою перемогою» «доблесної російської зброї» над німецькими загарбниками. Тоді, у 30-річчя святкування перемоги тоталітарного СРСР над тоталітарною Німеччиною, вшановували безліч імен загиблих генералів і живих маршалів Радянського Союзу. Одна з таких вулиць, Маршала Бірюзова, є на Михайлівській Борщагівці. Вулиця Генерала Вітрука (колишня милозвучна Кременецька) — у Святошині, а Маршала Говорова, який воював під Ленінградом, — у Голосіївському районі (Ширма). Там же й вулиця героя боїв під Москвою 1941 р. генерала Доватора. Ніхто не заперечує героїзму цих людей, але ж до чого вони в Україні, яка сама сьогодні перебуває у, гадаю, безкінечно тривалій війні з Росією? Для чого Україні сьогодні такий специфічний брязкіт зброї не на нашу користь? Ходять розмови про перейменування вулиці Маршала Жукова на Лісовому масиві. Слава Богу, вулиці ще одного маршала — Ворошилова — там вже немає. На Оболоні спостерігаємо якусь взагалі мілітаристську вакханалію з низки маршалів: Тимошенка, Малиновського, Рокоссовського¹⁴. До них ще можна додати з Нивок вулицю Маршала Толбухіна, і будемо

¹⁴ Професор Київського університету ім. Б. Грінченка Олександр Бонь обговорював з автором цікаву ідею найменувати цей блок вулиць на честь діячів семінарської української громади — визначних вчених і громадських діячів: С. Єфремова, О. Лотоцького, Ф. Матушевського, В. Доманицького.

мати представників майже всіх керівників фронтів 1944 р. Але ж вулиці Києва — це не короткий курс «Великої Вітчизняної» про «10 славетних сталінських ударів».

Існують цього ж різновиду вулиці Героїв Сталінграда, Героїв Севастополя та Героїв Великої Вітчизняної війни. З Великою Вітчизняною вже якось розібралися. Погодилися, що в Україні, як і в інших нормальних країнах світу, була Друга світова війна. Що ж до Сталінграда, то цього міста давно вже не існує, а вулицю найменували у 1982 р., коли комуністична верхівка ностальгувала по сильній руці «вождя усіх народів», відкинувши милозвучну й аполітичну — Набережна Славутича. У ці роки з'явилися «Арка дружби народів», музей В. Леніна та «Родіна-мать» біля Лаври. Що ж до Севастополя, то ця назва взагалі звучить двозначно після захоплення цього міста разом з Кримом Росією у 2014 р. Чи не це ми тепер увічнюємо у назві? У Києві є Севастопольська площа, може, її однієї нам достатньо для пошанування гарного, але, на жаль, психологічно переважно шовіністичного міста.

Багатох маловідомих героїв війни вшановують сьогоднішні назви київських вулиць. Люди напевно своєю загибеллю заслужили на пам'ять, але чи неодмінно її увічнювати саме в такий спосіб? Приміром, Краснова знають передусім як донського отамана, що воював з більшевизмом. У нас є вулиця жертви Другої світової Миколи Краснова. Те саме можна сказати про вулицю Івана Улітіна в Академмістечку, яке стало буквально однією з жертв комуністичної кампанії з меморіалізації загиблих у часи Другої світової через недолугу військову політику советського керівництва. Можна ще згадати й вулицю імені білоруського партизана Костянтина Заслонова у Новій Дарниці. Є в нас вулиці українських червоних партизанів С. Ковпака, комісара Руднева, Попудренка та ін. Виникає питання, чи доречно сьогодні експлуатація теми «Великої Вітчизняної» у таких величезних масштабах?..

Ідучи далі за хронологією, доходимо до доби «побудови соціалізму» за сталінським зразком. Цей час репрезентують особи, які пропагують міф про «пламennyй мотор» замість серця, прославляють успіхи російської советської авіації. Це В. Молоков — рятувальник челюскінців, генерал-майор авіації та пілот С. Леваневський. Безперечно видатний вчений-історик Борис Греков мав українське походження (Полтавщина), але став придворним сталінським істориком, який воював з ідеями «українського буржуазного націоналіста» Михайла Грушевського. Його завданням стало обґрунтування міфу про «колиску трьох братніх народів», які нібито існували за часів Київської Русі як одна спільність, що у XIV ст. поділилася на російську, українську та білоруську народності. Це твердження фактично повторювало стару російську

великодержавну модель єдиного народу Давньої Русі до монголо-татарської навали. Якби не татари, фактично стверджував Б. Греков за Соловйовим і Ключевським, зберігся б монолітний давньоруський народ. Цей міф найбільше спричинився до виховання бездержавницької психології українців другої половини XX ст. То чи варто нам і далі запліщувати очі на існування вулиці імені Б. Грекова на мапі Києва (район Сирця)?

Герой сталінської доби 1930-х — селекціонер-помолог Іван Мічурін мав замінити нам наших «націоналістичних» Симиренків. Біографія «вихователя рослин» Мічуріна дуже нагадує сумновідомого академіка Т. Лисенка — борця з генетиками вейсманістами-морганістами. У Києві на Звіринець є аж п'ять вулиць імені цього талановитого російського самородка-ботаніка. Стахановець залізничник Петро Кривонос нам постійно нагадує про те, що т. зв. успіхи більшовицької економіки були пов'язані з позаекономічним примусом у вигляді «стахановського руху». Останній визискував робітника куди сильніше за осоружних капіталістів, що вибивали з пролетаря додаткову вартість. Вулиця його імені є на Солом'янці.

Й. Сталін любив ще одного вихователя людських душ, особливого педагога — А. Макаренка. Педагога колективу неповносправних злочинців, що втратили через большевицький експеримент родину. Його педагогіка — це виховання не індивідуума, особистості, а слухняного гвинтика для підпорядкування загалу. В Києві є три вулиці Макаренка у Дніпровському і Деснянському районах.

Відзначено у топоніміці Києва і советизацію українського села — існує вулиця Радгоспу «Совки». І це тоді, коли ми вже визнали на державному рівні Голодомор 1933 р.

Щодо часу Другої світової війни. Вулиці Києва і далі вшановують героїв комуністичних міфів: піонерів-героїв Володі Дубініна (Голосіївський р-н), Валі Котика (Біличі), Лізи Чайкіної (Звіринець). Тут варто зробити застереження: ми зовсім не заперечуємо героїзму цих дітей, але назва вулиці, на наш погляд, не повинна продовжувати трансляцію чужих історичних міфів. Бо топоніміка завжди виконує виховну функцію, навіть коли ми цього не помічаємо. Вулиця Молодогвардійська сьогодні існує на Чоколівці.

1960-ті роки асоціювалися з перемогою комуністичної влади в космосі, тому сьогодні нам лишилася низка назв з іменами космонавтів. Сьогодні назви цих вулиць звучать анахронічно: Космонавта Волкова (Лісовий масив), Космонавта Комарова (Відрадиний). Ну є в Києві вул. Ю. Гагаріна та площа Космонавтів. Мабуть, вже на цю тематику й досить.

До того ж такі розряду нав'язування українцям другосортності належать вулиці з назвами другорядних географічних об'єктів Росії, окремих її міст і регіонів. Ну якби в нас були вулиці

Паризька чи Берлінська, або Лондонська чи Мадридська, то цілком терпимо сприймалися б вулиці Іртишська (хіба як місце заслання українців у різні часи, починаючи з другої половини XVII ст. (Саперна Слобідка)), Челябінська (Микільська Слобідка), Уссурійська, Уральська тощо.

Величезний бич нашого назовництва — паралельні назви, що виникли внаслідок прилучення до Києва навколишніх селищ. У перспективі варто цих паралелей уникнути перейменуваннями. У Києві три вулиці Гоголя (Бортничі, Троєщина, Жуляни) при наявності історичної Гоголівської; дві Жовтневі — вулиця і провулок (Катеринівка, Біличі); чотири Інженерні провулки і вулиці (Теличка, Бортничі, Печерськ); три Квітневі вулиці (Феофанія, Бортничі, Мостицький масив); чотири вулиці Маршака (Біличі); дві вулиці Олександра Матросова (Чорна Гора і Троєщина, але чи потрібна навіть одна?); чотири вулиці Миру (Михайлівська Борщагівка, Троєщина, Соцмісто); три Мисливських вулиці (Нижні Сади, Корчувате); п'ять Мінських вулиць (Оболонь, Кинь-Грусть, Мінський масив); три Московських вулиці і провулок (Жуляни, Печерськ; залишення заслугує хіба історична від станції метро «Арсенальна» до пл. Лесі Українки). Попри стирання з мап імені засновника марксизму, у нас ще збереглися аж три вулиці Карла Маркса (Бортничі, Жуляни, Троєщина). Є п'ять Польових вулиць і провулок (Бортничі, Караваєві Дачі, Шулявка, Троєщина; для Києва історична та, що на Шулявці і Кар. Дачах), сім Соснових вулиць (Деснянський, Дарницький, Святошинський і Солом'янський райони), п'ять вулиць Л. Толстого (Бортничі, Троєщина, Паньківщина; і це при тому, що не вдається одну з них, біля червоного корпусу університету, назвати іменем Є. Чикаленка, хіба ж наявність паралельних назв не дає можливості це здійснити?); чотири вулиці Тургенева (при одній питомій київській за пл. Перемоги).

Є низка проблем у граматичному написанні назв вулиць, не відчувається намагання вписатися у традицію київського назовництва. Наприклад, площа називається Софійською, а вулиця — Софіївською. Перша назва — правильна. Колись за Ф. Ернста і зрусифікована Трьохсвятительська називалася Трисвятительською.

Насамкінець варто зробити висновок щодо несистемності у перейменуваннях вулиць нашого міста. Зрештою, це свідчить про відсутність чіткого ідеологічного курсу нашої влади за останні 27 років правління. Через це траплялися випадки, коли вулиця М. Грушевського плавно переходила у вул. Січневого повстання, Івана Мазепи перед Лаврою на догоду московським ченцям раптом ставала Лаврською, коли наприкінці 1980-х — на початку 1990-х рр. вулиці називали іменами російських комуністичних героїв (Уборевича, Раковського), а потім справедливо перейменовували. Викликали тремтіння і острах у міських начальників імена С. Бандери, А. Шептицького, Р. Шухевича, Є. Коновальця. Перейменування в Києві носить точковий характер, бо якісь назви вулиць лишаються беззмінними, якісь вимагають заміни. Через це немає можливості застосувати блоковий характер перейменувань, якісь споріднені гнізда імен або явищ.

На наше переконання, досвід країн Центрально-Східної Європи допомагає вирішувати непрості для українців питання. Непрості, бо ми ще не звикли бути об'єктом історії, самодостатніми діячами культурно-історичного процесу. Зрозуміло одне — процес декомунізації і деколонізації міського назовництва не може вважатися закінченим. Взагалі сама топоніміка не є раз і назавжди здійсненим і освяченим процесом. Міська топоніміка завжди прив'язана до ідеології, бо відображає мінливий перебіг суспільного життя.

REFERENCES

1. Fond R-1, Discription 4, Unit 796, 123–149. Derzhavnyi arkhiv m. Kyieva (dali — DAK).
2. Fond R-1, Discription 4, Unit 958, 246–260, DAK.
3. Hnatkevych, Yu. U Kyievi vulytsiu L. Tolstoho zaklykaiut nazvaty imenem Yevghena Chykalenka [in Ukrainian].
<https://day.kyiv.ua/uk/news/290417-u-kyievi-vulytsiu-lva-tolstoho-zaklykayut-nazvaty-imenem-yevghena-chykalenka>
4. Horobets, O. Khto spravzhnii khaziain v Kyievi, yakyy narod [in Ukrainian].
<http://blog.liga.net/user/ogorobets/article/29438>
5. Hrabovskiy, S. Oleksandr Konyskyi [in Ukrainian].
<https://www.radiosvoboda.org/a/949931.html/>
6. Hyrych, I. (2017). *Ukrainskyi Kyiv kintsia XIX — pochatku XX st. K.: Penmen* [in Ukrainian].
7. Hyrych, I. (2013). Yevgen Chykalenko yak suspilnyi myslytel. *Zapysky NTSH. Pratsi Istorychno-filosofskyyi sektsii, t. CCLXV*, 98–130 [in Ukrainian].
8. Lukianchuk, H. Nastav chas vshanuvaty Ye. Chykalenka [in Ukrainian].
<http://svoboda-news.com/svwp/Настав-час-вшанувати-Євгена-Чикаленка/>

9. Obgovorennia shchodo pereimenuvannia vulytsi Metalistiv u Solomianskomu raioni mista Kyieva na vulytsiu Mykhaila Braichevskoho. [in Ukrainian].
<https://forum.kyivcity.gov.ua/projects/view.php?P=53/>
10. Panchenko, V. Chotyry prychny, shchob poshanuvaty Yevhena Chykalenka. [in Ukrainian].
<http://tyzhden.ua/History/207379>
11. Rishennya Kyivskoi miskoi rady vid 3 veresnia 2015 roku 944/1808 "Pro pereimenuvannia vulyts, ploshch, provulkiv ta prospektiv u misti Kyievi". (2015). *Khreshchatyk*, 133 (4729), 6 [in Ukrainian].
12. Rishennia vykonavchogo komitetu Kyivskoi miskoi Rady deputativ trudiashchykh vid 5 lypnia 1955 roku 857 "Pro pereimenuvannia vulyts m. Kyieva", ch. 1, ch. 2 [in Ukrainian].
<https://81412.livejournal.com/13416.html>
13. Sakovska, A. Khto takyi Ye. Chykalenko ta chomu na yoho chest khochut pereimenuvaty ploshchu L. Tolstoho [in Ukrainian].
<http://www.umoloda.kiev.ua/number/3148/2006/110762/>
14. Usenko, I. B. Konyskyi Oleksandr Yakovych [in Ukrainian].
history.org.ua/?termin=Konyskyi_O
15. Vakulyshyn, S. (2018). (Bez)nadiino khvore nazovnytstvo. *Slovo Prosvity*, 27 (975), 6–7 [in Ukrainian].
16. Vulytsiu Metalistiv pereimenuit u vulytsiu istoryka Braichevskoho [in Ukrainian].
<https://kiev.unian.ua/638064-vulitsyu-metalistiv-pereymenyut-u-vulitsyu-istorika-braychevskogo.html>
17. Z karty Kyieva mozhut «znyknuty» ploshcha Chervona Presnia i provulok Baumana [in Ukrainian].
<https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/2470919-kiivrada-planue-perejmenuvati-visim-vulic.html>
18. Zvit pro provedene z 02.10 po 02.12.2014 hromadske obhovorennia proektiv rishen Kyivrady shchodo pereimenuvannia 13 vulyts v misti Kyievi [in Ukrainian].
<https://forum.kyivcity.gov.ua/news/12.html>

Ihor Hyrych

DOES KYIV NEED FURTHER DECOLONIZATION AND DERUSIFICATION OF URBAN INTELLECTUAL SPACE?

The article deals with the actual question of building the cultural landscape of Kyiv through the toponymic renewal of its spatial components. The author refers to the experience of other countries of Eastern Europe, in particular Poland, to analyse the process of renaming the streets and squares of the capital of Ukraine. He evaluates what has been done to change the place names of Kyiv in recent times. At the same time, the article demonstrates how incomplete and unsystematic the renaming process in Kyiv was. The author points out to the preservation of the Soviet-nostalgic discourse in the name of the streets and squares of the city. Attention is focused on such issues as perpetuating the names of public, political, and educational figures, whose activities contributed to the design of the so called "Ukrainian" Kyiv at the turn of the 19th–20th centuries. There were especially the representatives of socio-political movement in the second half of 19th century and people who distinguished themselves in the period of national-liberation struggle. It is proved, that a meaningful sense of urban place names form the basis of symbolic cultural landscape of Kyiv. It promotes the designation of "places of memory" in the city and accelerates the processes of decolonization and de-communization of its intellectual space.

Key words: urban intellectual space, urban toponymy, decolonization, decommunization.

Дата надходження статті до редакції: 24.09.2018.